

ОСВІТНЯ ЕМІГРАЦІЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ З УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключовою тенденцією міграційних процесів є міжнародна освітня міграція, що являє собою міждержавне переміщення населення з метою отримання якісної (кращої) освіти різних кваліфікаційних рівнів.

До основних мотивів еміграції української молоді з метою отримання вищої освіти слід віднести наступні:

висока якість навчання, можливість навчання у рейтингових закладах вищої освіти;

перспективи отримання престижної роботи та постійного місця проживання;

територіальна та культурна близькість, схожість менталітетів, швидка адаптація студентів до умов проживання і навчання;

можливість безкоштовного навчання та / або отримання стипендій і грантів;

відносно легкі умови вступу до закладу вищої освіти (не має необхідності здавати ЗНО тощо);

можливість удосконалення знання іноземної мови;

доступна вартість навчання та проживання, кращі економічні й соціально-побутові умови.

Однак, найбільш вагомим чинником, що спонукає українських студентів отримувати вищу освіту за кордоном, є потенційна можливість отримати гідну роботу та постійне місце проживання після закінчення навчання. Відтак несприятливе порівняно з високорозвиненими країнами економічне й соціальне становище в Україні та значно нижчий рівень людського розвитку й надалі сприятимуть зростанню освітніх емігрантів [1].

Війна в Україні посилила негативні тенденції щодо відтоку учнів та здобувачів вищої освіти закордон. За даними ООН, від початку воєнних дій з України виїхали понад 1,8 мільйона дітей. Понад 1,1 мільйона виїхало до Польщі, Молдови, Румунії, Чехії, Словаччини та Угорщини [2].

В Україні обстрілами та бомбардуваннями пошкоджено 43 заклади вищої освіти, 5 із них зруйновано повністю.

За час війни університети, котрі опинилися на лінії вогню (ЗВО Харкова, Миколаєва, Сум), зіткнулися також із проблемою, як утримати студентів та викладачів. Через небезпеку чимало людей переїхало до інших областей або за кордон, а іноземних студентів довелося оперативно евакуювати. Однак заклади вищої освіти знайшли шляхи вирішення цих питань:

активізували налагодження міжнародних партнерських зв'язків;

розпочали пошук закордонних майданчиків для очного навчання та підтримки комунікації між тими представниками спільноти, які мусли виїхати;

перевели частину колективу на гібридну очно-дистанційну форму роботи;

зберегли заробітну платню науковцям і викладачам [3].

При цьому, представники університетів із Харкова, Миколаєва та Сум наголошують на пріоритетах і змінах, які дозволять зробити українську освіту ще якіснішою:

надання університетам повної автономії;

забезпечення умов розвитку науково-виробничого потенціалу;

розширення міжнародної співпраці та можливостей грантової підтримки;

зміна підходів у реформуванні системи освіти [3].

Після початку війни в Україні заклади вищої освіти країн світу створюють сприятливі умови для навчання студентів та викладання й дослідження українськими вченими.

Зокрема, студентам пропонують продовжити навчання в університетах Європи, скасовують або відкладають плату за навчання та проживання в гуртожитку, виділяють додаткову фінансову підтримку для потреб українських студентів, надають стипендії тощо.

Низка університетів країн ЄС сприяє працевлаштуванню студентів, забезпечує проживання, безкоштовне харчування, надає психологічну та юридичну підтримку.

Деякі університети розробляють адаптивні навчальні програми українською мовою для біженців з України. Наприклад, Collegium Civitas у Варшаві розробив українськомовні навчальні програми для студентів першого курсу, після завершення першого року студенти продовжуватимуть навчання польською мовою.

Загалом основні напрями співпраці країн ОЕСР у сфері освіти наступні:

– використання трансформаційного потенціалу цифрової економіки та співпраця в галузі науки і техніки, а також забезпечення необхідної уваги захисту даних, конфіденційності, цифрової безпеки та боротьбі із дезінформацією;

– сприяння відновленню робочих місць через реформування із акцентуванням уваги на

освіту, перекваліфікацію, підвищення кваліфікації працівників різних структур та організацій;

– використання платформи ОЕСР для обміну досвідом, найефективнішими практиками та різними прикладами співробітництва країн учасників з метою створення загальних рекомендацій і стандартів [4].

За результатами опитування здобувачів вищої освіти щодо можливості їх навчання за кордоном 57% студентів відповіли, що українські заклади вищої освіти повністю або частково не підтримують ініціативу студентів навчатися за кордоном, при цьому 29% заявили, що заклад надає повну підтримку у реалізації їх вибору.

Основними проблемами навчання під час воєнного стану здобувачі назвали:

«Високе навантаження зі сторони викладачів» – 31% опитаних,

«Неповноцінність навчального процесу» – 23%,

«Відсутність допомоги по академічній мобільності» – 6,5%,

«Недостатнє інформування» – 6,5%,

«Складність з отриманням документів від ЗВО» – 6%,

«Відсутність альтернативи лекціям та семінарам» – 5,5%,

«Поганий зв'язок» – 5%,

«Страх» – 5%,

«Дистанційне навчання» – 4%,

«Відсутність технічних можливостей» – 3%,

«Відсутність допомоги студентам в ЗСУ/ТРО» – 1%,

«Зруйнований ЗВО» – 1%,

«Окупація» – 1%,

«Знищене житло» – 0,5%,

«Сесія офлайн» – 0,5%,

«Фінансові проблеми» – 0,5% [5].

В умовах воєнного стану відбуватиметься скорочення державних видатків на вищу освіту, зниження доходів населення, зростання освітньої еміграції, що призведе до суттєвого зниження попиту на освітні послуги у сфері вищої освіти, та, відповідно, вплине на рівень зайнятості викладачів, адміністрації ЗВО й активізує процеси оптимізації мережі ЗВО в Україні.

Необхідним є об'єднання потенціалів органів публічної влади, університетів, громадських організацій та органів студентського самоврядування задля забезпечення ефективного освітнього процесу та набуття здобувачами вищої освіти програмних загальних і професійних компетентностей у повному обсязі.

Прогнозовано, що освітня еміграція здобувачів вищої освіти і надалі продовжуватиметься, що матиме негативний вплив на сферу освіти і науки України та, загалом, на якість людського капіталу.

За таких умов необхідним є провадження виваженої державної освітньої політики, спрямованої на стимулювання молоді до навчання в Україні, забезпечення безпеки освітнього процесу, соціального захисту та фінансової підтримки студентів, переміщених з окупованих територій та тих, хто втратив житло, збільшення кількості бюджетних місць та гарантування повної зайнятості науково-педагогічним працівникам, які прийняли рішення жити і працювати в українській освіті.

Список літератури

1. Олешко А. А., Ровнягін О. В. Сучасні тенденції міжнародної освітньої еміграції з України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 3 (лютий). С. 21 – 25. DOI: 10.32702/23066814.2020.3.21

2. Nazarenko Y. Education of Ukrainian refugees abroad (February 24 — June 20 2022). URL: <https://cedos.org.ua/en/researches/education-of-ukrainian-refugees-abroad-february-24-june-20/>

3. Скрипник А. Як працюють університети на лінії вогню. *Дзеркало тижня*. <https://zn.ua/ukr/EDUCATION/jak-pratsjujut-universiteti-na-liniji-vohnju.html>

4. Organisation for Economic Co-operation and Development, “A STRONG, RESILIENT, INCLUSIVE AND SUSTAINABLE RECOVERY FROM COVID-19”, Meeting of the Council at Ministerial Level, 28-29 October 2020.

5. Опитування 2022: українські студенти за кордоном. URL: www.esnukraine.org